

Krigen 1940-1945 på Tjøme
Gerd Norma Berntsen f. Jansen
Tanker 1.

Krigens første morgen skal jeg aldri glemme. jeg skulle bli 4 år i mai, men det står for meg som "den store skrekken". Tidlig på morggen 9 april våknet vi med en forferdelig flydur. Mor og far sto i vinduet å så opp i luften. Der kom det store fly sydfra. De fløy så lavt at vi kunne se piloten. For det første bråket det noe aldeles forferdelig (jeg var redd de skulle falle ned på huset vårt), for det andre var det mor og fars "tonefall" når de snakket, de var så alvorlige og engstelige i stemmen. Jeg kan ikke huske at krig var nevnt, men jeg husker de sa ar "nå har tyskerne kommet å tatt oss". Det var nok vanskelig for en 4 åring å forstå, men noen hadde kommet å tatt oss, så var det tonefallet når mor og far snakket sammen. Det skremte meg. Hele resten av krigen var jeg redd for flymaskiner. Når det kom en flymaskin (selv om den var høyt oppe) løp jeg å hjemte meg (skrekken fra 9. april satt i). Naboen vår Herman Harris All hadde en jordfraser som gikk på bensin. Når han brukte den om våren for å frese opp jorda på Badet, trodde jeg det var flymaskin, det hørtes sånn ut. De dagene All jobbet med jordfraseren var jeg inne, samme om solen skinte ute. Han var stornazist, så han fikk selvfølgelig bensin til dette monsteret, (en svær gammel sak).

Tanker 2.

Det er jo egentlig noe riktig i det jeg «erindrer» at det var 2 Stenli brødre som hadde noe med den butikken å gjøre. Jeg var nok ikke bevist den gangen på mye av det jeg (i ettertid) husker, men det ble jo snakket og jeg har alltid vært interessert i det meste.

Reiste Odd Stenli ut på hvalfangst i 1940? Han reiste vel høsten 1939 vil jeg tro. De som reiste på hvalfangst høsten -39 kom jo ikke hjem. De kan jo hende han reiste i 1940 før krigen kom, men høste 1940 gikk det ikke noe hvalfangst flåte ut. Jeg mener jeg kan huske Edgar Stenli, men jeg husker bestemt hans butikkdame som het Ebba. Musum måtte jo komme etter Edgar, kanskje Ebba fulgte med butikken, for henne husker jeg liksom veldig godt. Så husker jeg at Musum stammet. Jeg ble 4 år i 1940, jeg var jo liten, så handlet vi mest hos Eriksen. Under krigen var det viktig å ha et kundeforhold til dagligvare butikken. Det var de du kunne få «rasjonen» hos om det kom noe ekstra. Jeg husker en gang alle barn under 14 år fikk tre appelsiner. Det var det jo ikke noe «merker» på. Da var det innehaveren av butikken som viste hvor mange barn det var i familien. De fikk tildelt appelsiner etter hvor mange barn familien hadde.

Når jeg tenker meg om tror jeg egentlig krigen var slutt den gang vi fikk de appelsinene. Grunnen til at jeg begynner å «bla» i hukommelsen er at jeg husker jeg pakket og sendte 2 appelsiner til Fanny Berit. Hun hadde kommet på Grefsen tuberkulose sanatorium. Hun fikk tuberkulose da vi gikk i 3 eller 4 klasse (altså i -46 eller 47), vi satt på samme pult, så jeg savnet henne forferdelig samtidig som jeg var så ulykkelig på Fanny Berits vegne. Først ble hun syk, så måtte hun reise fra mor, søsken og venner (hennes far var ute), hun ble på Grefsen i 2 år. Vi snakket om det mange ganger senere, det hadde vært en forferdelig tid med mye lengting hjem. Hennes mor hadde bare besøkt henne noen få ganger på de 2 årene. De hadde hatt en del undervisning på Grefsen, men da hun kom tilbake kom hun i klassen under oss. Vi syntes det var leit, for vi ville så gjerne gått i samme klasse igjen, men hun fikk selvfølgelig nye venner der.

En annen ting som «butikken» holdt styr på, var hvem som skulle få tobakkskort. Den butikken der du handlet viste om du brukte å kjøpe tobakk eller sigaretter. (Altså, --- om du røykte til vanlig). De som hadde røkt når krigen kom fikk altså tobakkskort, men de som ikke hadde røkt når krigen kom skulle ikke få tobakkskort). Min far røykte, men han hadde magesår, så legen sa at han ikke skulle røyke, (han gjorde det allikevel). Dette hadde butikken greie på, så han fikk ikke tobakkskort. (Det var små forhold, alle viste alt om alle, i alle fall butikken de holdt rede på det meste). Far fikk altså ikke tobakkskort, så mor gikk til butikken for å forsøke å få kort. Hun fikk selvfølgelig ikke, for hun røykte ikke. Hun ba vel nesten på sine knær for å få tobakkskort, men nei, --- den gikk ikke. Da måtte han dyrke tobakksplanter selv. Vi hadde stor hage, men der var det mest poteter og grønnsaker, men på Brøtsø hos bestefar var det godt med dyrkbar jord. Der ble det plantet, høstet og tørket. Det hang på lange snorer på låven hos bestefar. Noe ble tørket hjemme, men mest på Brøtsø tror jeg. De tørkede plantene ble sendt til en tobakksfabrikk i Larvik (tror jeg) så fikk han ferdig tobakk og også sigaretter (tror jeg de kunne få). Far brukte mest tobakk, så det var mest det jeg så. Noen ganger laget han tobakken også selv. Det var å få kjøpt, noe seig mørke brun væske som hanfordelte utover de tørkede bladene, så rullet han det veldig hardt sammen, så skulle det ligge i press noen dager. Til slutt satt han å snittet det veldig fint, med en lite sylskarp kniv, tror nesten ikke det kunne bli for fint snittet.

Tanker 3.

Det måtte søkes i flere dager på forhånd. Det var ikke bare å bestemme seg samme dagen for å ta en bytur den gangen. 2-3 dager på forhånd måtte man på lensmannskontoret å søke, det skulle være plass på bussen også. Det var jo noen som pendlet på jobb, de fikk sikkert reisetillatelse for en måned av gangen (kanskje noen andre husker noe om hvordan de ordnet seg), men disse hadde lensmannen kontroll på. Ved siden av reisetillatelse måtte de ha pass. Alle over 16 år (tror jeg det var) måtte ha det vi kalte gyldig "Tjøme pass". For å kunne få det måtte du enten bo på Tjøme eller ha fast eiendom her ute. Det fantes et "smutthull". Hvis du kjente noen på Tjøme kunne du sende passet dit til vedkommende, så gikk han/hun til lensmannen å fikk det stemplet. Det måtte være familie, eller i alle fall måtte den som kom med passet "gå god" for denne personen. Hadde du ikke Tjøme stmpel i passet kom du ikke gjennom kontrollen på Vrengen broa. Her på Tjøme var det strengt vakthold, tyskerne hadde militære innstallasjoner som de vernet om. Da de tyske vaktene kom på bussen i Vrengen, følte jeg meg liten. Jeg satt som regel på mors fang, for jeg var så liten at jeg kunne sitte på fanget hvis bussen var full. Vanligvis var ikke barna ofte med til byen, men jeg gikk hos øynelegen, så jeg var til kontroll 2 ganger i året, det ble ofte. Vi var alltid i byen en tur før jul for å handle julegaver. (Noe handlet vi hos Marenzte Larsen husker jeg). Det var ikke mye å få, så det var bokhandleren vi var hos. Bøker og spill kan jeg ikke huske det var problemer å få. I kjelleren hos Olavsens Bok og Papir var det er "eldorado" for oss barn. Det er sikkert mange som har minner om "fra før", kom med det, alt er av interesse. Det blir litt "kjedelig" hvis vi er de samme som kommenterer hele tiden.

Hilsen

Gerd Norma